

Чос М. В.,*аспірант кафедри футболу**Національний університет фізичного виховання і спорту України*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО ФУТБОЛУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

REGULATORY, LEGAL, AND INSTITUTIONAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENT FOOTBALL IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION MODERNIZATION

У науковій статті теоретично обґрунтовано та комплексно розкрито сутність нормативно-правового й інституційного забезпечення розвитку студентського футболу в Україні в контексті сучасної трансформації системи вищої освіти. Визначено, що студентський футбол посідає домінантне місце у структурі університетського спорту, виступаючи потужним соціокультурним феноменом, який інтегрує масово-оздоровчу роботу із підготовкою резерву для спорту вищих досягнень. Здійснено науково-методичний аналіз сучасної нормативно-правової бази, зокрема статей 14 та 21 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», наказу МОН України № 193 щодо розвитку фізичного виховання, а також спільних концептуальних ініціатив з діджиталізації та залучення молоді до щоденної рухової активності. Доведено, що створення Центрів студентського спорту (ЦСС) як спеціалізованих закладів фізичної культури створює необхідний юридичний фундамент для впровадження моделі «подвійної кар'єри», дозволяючи гармонійно поєднувати високоінтенсивний навчально-тренувальний процес з здобуттям академічної освіти. Детально висвітлено механізми тристороннього державно-громадського партнерства між Спортивною студентською спілкою України (СССУ), Українською асоціацією футболу (УАФ) та Українською Асоціацією шкільного та університетського футболу (УАШУФ). Обґрунтовано, що реорганізація УАШУФ стала важелем для побудови наскрізної системи підготовки гравців за траєкторією «школа – заклад вищої освіти», створення єдиної бази даних обдарованої молоді та оптимізації календарного плану змагань. Визначено основні проблеми інституціоналізації, пов'язані з правовою незахищеністю студентів-атлетів та обмеженим фінансуванням, а також окреслено перспективи подальших наукових розвідок у напрямі розробки інноваційних форматів студентських ліг і модернізації методики тренування.

Ключові слова: студентський футбол, студентський спорт, заклади вищої освіти, нормативно-правове забезпечення, Центр студентського спорту, УАШУФ, державно-громадське партнерство.

The scientific article theoretically substantiates and comprehensively reveals the essence of the regulatory and institutional framework supporting the development of student football in Ukraine amidst the ongoing modernization of the higher education system. Student football is identified as a dominant core of university sports, serving as a powerful socio-cultural phenomenon that integrates mass health-improving motor activities with preparation for high-performance sports. The author provides a methodological analysis of current legislation, specifically focusing on Articles 14 and 21 of the Law of Ukraine «On Physical Culture and Sports», Order No. 193 of the Ministry of Education and Science, and joint strategic concepts aimed at physical activity digitalization. It is demonstrated that the establishment of Student Sports Centers as specialized sports institutions forms the legal foundation for implementing the «dual career» model, allowing student-athletes to effectively balance rigorous athletic training with academic degree attainment. The article thoroughly examines the mechanisms of tripartite public-private partnership between the Sports Student Union of Ukraine (SSSU), the Ukrainian Association of Football (UAF), and the Ukrainian Association of School and University Football (UASUF). The research proves that the structural evolution of UASUF has enabled the creation of an end-to-end athlete development pipeline along the «school to higher education institution» trajectory, facilitating a unified youth talent database and optimizing national competition calendars. Systemic institutional challenges, including financial disparities and administrative integration hurdles, are critically addressed. Finally, the study outlines future research prospects centered on developing innovative match formats for student leagues and refining modern coaching methodologies specifically adapted for university athletic programs.

Key words: student football, university sports, higher education institutions, regulatory framework, Student Sports Center, UASUF, public-private partnership.

Постановка проблеми. У структурі сучасного студентського спорту України студентський футбол посідає особливе, домінантне місце. Будучи наймасовішою та найпопулярнішою спортивною грою серед академічної молоді, він виступає не просто окремою дисципліною, а потужним соціокультурним і руховим феноменом, який інтегрує в собі ключові функції всієї системи фізичного виховання у закладах вищої освіти. Саме через призму розвитку студентського футболу найчіткіше простежується життєздатність та ефективність сучасних реформ у сфері університетського спорту, оскільки він одночасно охоплює дві автономні, але взаємодоповнюючі площини. Перша – масовий та оздоровчий вектор, де футбол слугує природним інструментом залучення широкого загалу здобувачів освіти до щоденної рухової активності, формування здорового способу життя та організації змістовного дозвілля через систему внутрішніх ліг та клубів. А другий – спорту вищих досягнень, де футбольні збірні ЗВО репрезентують заклади на національній арені (універсіади, студентські ліги) та виходять на міжнародний рівень.

Сьогодні розвиток студентського футболу як провідного складника студентського спорту перебуває в точці глобальної інституційної трансформації. Перехід від застарілих радянських нормативних методів до європейської клубної моделі вимагає докорінного переосмислення всієї управлінської вертикалі. Складність цього процесу полягає в тому, що практична життєздатність футбольного осередку в кожному конкретному ЗВО безпосередньо залежить від дієвості нормативно-правового регулювання та готовності внутрішнього інституційного середовища.

Додатковим викликом є необхідність чіткої науково-методичної координації між новоствореними ЦСС та зовнішніми операторами спорту. Реорганізація Української асоціації шкільного та університетського футболу створила передумови для побудови наскрізної траєкторії виховання гравця («школа – ЗВО»), проте механізми її тристоронньої взаємодії зі Спортивною студентською спілкою України (СССУ) та Українською асоціацією футболу (УАФ) досі потребують глибокого теоретико-методологічного обґрунтування.

Таким чином, розгляд студентського футболу як репрезентативного ядра всієї системи студентського спорту дозволяє виявити ключові точки дотику між теоретичними законодавчими імперативами та реальними практиками модернізації

вищої освіти в Україні, що й зумовлює актуальність та своєчасність цієї наукової розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теоретико-методологічних та інституційних засад розвитку студентського спорту, модернізації системи фізичного виховання у закладах вищої освіти та пошуку нових інституційних моделей перебувають у центрі уваги багатьох українських дослідників.

Наукові розвідки А. Цюся, Ю. Бергер та О. Сабірова розкривають історико-правові засади розвитку студентського спорту в Україні та вказують на важливість інтеграції вітчизняних спортивних структур у європейський простір [13, с. 202–210].

Вагоме значення для розкриття сутнісних характеристик досліджуваної проблеми мають сучасні наукові розвідки В. Семененка, І. Шевельова, В. Костюченка, В. Залойла та Ц. Ченчжи, присвячені комплексному аналізу передумов вдосконалення студентського спорту в Україні. Автори фокусують увагу на необхідності глобальної модернізації спортивної інфраструктури ЗВО, впровадженні грантових і стипендіальних програм для талановитих студентів-атлетів, а також нагальній потребі комерціалізації студентських спортивних ліг. Особливої ваги для нашого дослідження набуває обґрунтований науковцями акцент на пріоритетному розвитку саме командних видів спорту серед академічної молоді та активному впровадженні міжнародних програм. Це створює міцне теоретико-методологічне підґрунтя для нашого аналізу інституційного потенціалу студентського футболу як ключового локомотива зазначених інтеграційних процесів [10].

Окремої уваги у контексті генезису та еволюції спортивного руху у закладах вищої освіти заслуговує науково обґрунтована періодизація розвитку студентського спорту в Україні з 1991 року до сьогодення. Дослідник виокремлює чотири ключові етапи цієї трансформації: від первинної реструктуризації програм в умовах обмежених ресурсів та пошуку національної ідентичності (1991–2000 рр.) через період вимушеної інституціоналізації та перших спроб інтеграції у європейський простір на тлі хронічного недофінансування (2001–2014 рр.) до етапу активного реформування та залучення міжнародного донорства після викликів 2014 року (2015–2021 рр.). Сучасний етап (з 2022 року), попри надскладний геополітичний тиск, характеризується чітким вектором на модернізацію

університетських спортивних програм через диджиталізацію, впровадження стандартів Європейського Союзу та розбудову наскрізних моделей спортивної освіти. Зазначена періодизація наочно демонструє, що сучасні інституційні перетворення у студентському футболі є закономірним результатом тривалого еволюційного процесу, який вимагає нових нормативно-правових важелів для своєї остаточної стабілізації [5, с. 24].

Попри наявність ґрунтовних праць, присвячених загальній теорії фізичного виховання та методиці тренування футболістів (С. Гудима, В. Костюкевич, Р. Наконечний, О. Перепелиця, В. Полішук), нормативно-правове забезпечення розвитку студентського футболу в контексті сучасних реформ залишається поза увагою дослідників [3, с. 24–35; 12].

Мета статті – теоретично обґрунтувати та розкрити сутність нормативно-правового й інституційного забезпечення розвитку студентського футболу в Україні в умовах модернізації вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Модернізація вітчизняної системи вищої освіти та її інтеграція в європейський освітній простір вимагають докорінного переосмислення ролі рухової активності в житті академічної молоді [2, с. 15]. Сьогодні нормативно-правове забезпечення студентського спорту в Україні перебуває на етапі глобальної трансформації – відбувається складний перехід від застарілих адміністративно-нормативних методів до гнучкої, особистісно-орієнтованої та клубної моделі. Базовий фундамент для цих змін закладає профільне законодавство, яке не просто декларує право студентів на заняття спортом, а створює чіткі інституційні межі для реалізації їхнього потенціалу як на рівні масового оздоровлення, так і на арені спорту вищих досягнень. Яскравим прикладом такої інституціоналізації є стаття 14 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», яка визначає правовий статус та вектори діяльності ЦСС, тоді як стратегічні механізми, етапи та практичні інструменти впровадження цієї моделі на місцях детально розгортаються у Рекомендаціях щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 р.

Здійснюючи науково-методичний аналіз статті 14 даного закону виокремимо 3 основних змістовних лінії. А саме виокремлення дефініції «Центр студентського спорту» та їх цільового призначення. Визначаючи ЦСС не внутрішнім підрозділом (на кшталт кафедр чи секцій)

закладу вищої освіти, а закладом фізичної культури і спорту, закон унормовує двовекторну місію – поєднання навчання та високоінтенсивної спортивної підготовки. На нашу думку, це виводить статус ЦСС за межі звичайної оздоровчої чи гурткової роботи. Адже, центр орієнтований на вектор міжнародного руху – Чемпіонати світу/Європи серед студентів та Всесвітні універсиади тощо.

Другою лінією стали механізм створення та легітимізації центру. Ключова роль у заснуванні відведена самим ЗВО або міністерствам, яким вони підпорядковані (наприклад, МОН, МВС чи МОЗ), що дає університетам автономію у створенні таких закладів. Статус ЦСС присвоюється рішенням МОН України на основі жорстких критеріїв. Фінансування прописане за класичною «багатоканальною» схемою: кошти засновника, бюджетні асигнування та інші джерела (спонсорство, гранти, благодійність) тощо [7].

Проте, реалізація цієї статті закону зіткнулась з серйозними системними проблемами. Здебільшого поєднання підготовки до змагань та навчання «тримається» виключно на лояльності професорсько-викладацького складу, а не на системному правовому механізмі. Крім того, реальне утримання ЦСС, закупівля інвентарю та відрядження команд на чемпіонати світу повністю лягають на спецфонд університету або спонсорів, що ставить заклади вищої освіти в нерівні умови [4, с. 219–225].

Отже, стаття 14 надає закладам вищої освіти потужний юридичний інструмент для створення потужних спортивних хабів. Крім того, слід чітко усвідомлювати, що ЦСС є інструментом точкової роботи зі спортом вищих досягнень і розрахований на обмежене коло талановитих спортсменів, які здатні поєднувати професійну підготовку з навчанням у ЗВО. Проте ефективність такого Центру в конкретному ЗВО залежить здебільшого від спроможності менеджменту університету розробити дієве внутрішнє Положення, залучити позабюджетні кошти та інтегрувати тренувальний процес в академічний розклад без шкоди для освіти студента [7].

Якщо стаття 14 вище визначеного закону визначає інституційну базу безпосередньо всередині закладів вищої освіти, стаття 21 визначає головного зовнішнього оператора, координатора та монополіста у сфері студентських досягнень у спорті вищих досягнень – спортивну студентську спілку України (СССУ). Закон чітко закріплює за СССУ унікальний статус – громадське

об'єднання, яке одночасно має всеукраїнський статус та ексклюзивне визнання з боку Міжнародної федерації університетського спорту (FISU). Згідно закону, CCCU є єдиним «нормативним мостом» між українським студентством та світовим олімпійським рухом через систему FISU/EUSA.

Стаття наділяє спілку трьома стратегічними функціями:

- представницькою – організація та координація національних студентських збірних на міжнародній арені;
- координаційною – синхронізація правил, суддівства та регламентів змагань з федераціями;
- партнерською – співпраця з МОН України та місцевим самоврядуванням на договірних засадах [там само].

Стаття 21 де-юре завершує формування архітектури управління студентським спортом в Україні. Вона чітко розподіляє ролі – заклади вищої освіти виступають «інкубаторами» та тренувальними базами для атлетів, а спортивна студентська спілка України – промоутером та ексклюзивним вікном на міжнародну спортивну арену. Для успішної реалізації цієї моделі важливо налагоджувати співпрацю ЦСС та CCCU.

Логічним продовженням та практичним інструментом реалізації окреслених законодавчих норм виступає наказ Міністерства освіти і науки України від 15.02.2021 р. № 193, що затверджує комплексні «Рекомендації щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 року» [8].

Документ має чітку стратегічну спрямованість і спирається на три фундаментальні нормативні стовпи: Національну стратегію «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (до 2025 р.), Стратегію розвитку фізичної культури і спорту (до 2028 р.) й стандарти вищої освіти в частині формування загальних компетентностей випускника. Ключовою методологічною інновацією документу стало офіційний розділ рухову діяльність у ЗВО на дві автономні, рівні за пріоритетністю та взаємодоповнюючі системи – фізичне виховання та спорт (див. табл. 1).

В напрямі фізичного виховання рекомендації вимагають відійти від застарілих нормативів і пропонують залучати молодь через трендові формати: масові забіги, флешмоби, челенджі, «Combat Games», «Cool Race». Важливим є акцент на створенні ефективної системи інклюзивної освіти та занять для спеціальних медичних груп.

В напрямі спорту вищих досягнень документ прямо корелює зі статтею 14 закону України «Про фізичну культуру і спорт», вимагаючи створення центрів студентського спорту. Ставиться чітке завдання – забезпечити триетапну вертикаль змагань: в середині ЗВО → студентські ліги та універсиади → всесвітні універсиади та чемпіонати під егідою FISU та EUSA.

Документ легітимізує модернізацію університетських стадіонів та залів під стандарти міжнародних федерацій. Фінансування передбачено за багатоканальною схемою: державний/місцеві бюджети, кошти самих ЗВО та залучені гранти. Крім того, рекомендовано повернення обов'язкових щорічних медичних оглядів для всього студентства та окремого жорсткого контролю для тих, хто бере участь у змаганнях [8].

Відповідно до реалізації Стратегії розвитку фізичної культури і спорту України до 2028 року, у 2025 р. було створено нову структуру Всеукраїнського центр фізичного здоров'я населення «Агенція учнівського, студентського та масового спорту України» [9, с. 186–189].

Глобальна освітня концепція представлена спільним наказом МОН та Мінмолодьспорту «Концепція розвитку щоденного спорту в закладах освіти» (2021 р.), метою якого стало впровадження клубної системи, діджиталізація спорту та щоденна рухова активність здобувачів освіти всіх рівнів. Отже, коли в академічному середовищі говорять про Концепцію розвитку студентського спорту в Україні, мають на увазі синергію даних наказів [1].

Одним із найбільш яскравих та масових прикладів практичного впровадження цієї оновленої нормативно-правової бази на рівні закладів вищої освіти є розвиток студентського футболу (зокрема, футзалу та його сучасних адаптивних

Таблиця 1

Інституційно-цільова структура фізичної культури студентської молоді

Система	Цільове спрямування	Інституційний інструмент реалізації
Фізичне виховання	Здоров'я, масовість, організація дозвілля, популяризація ЗСЖ.	Кафедри фізичного виховання ЗВО.
Спорт	Спортивна майстерність, вищі досягнення, подвійна кар'єра атлета.	Центри студентського спорту, спортивні клуби, секції.

модифікацій). Будучи найбільш популярною спортивною грою серед академічної молоді, футбол виступає природною платформою для реалізації завдань Концепції: він не лише забезпечує стовідсоткову залученість студентів до секційної форми занять у межах масового спорту, а й формує потужний кадровий резерв для університетських збірних. Саме через створення спеціалізованих футбольних осередків на базі Центрив студентського спорту ЗВО дістають реальну можливість інтегрувати тренувальний процес у навчальний графік, демонструючи дієвість моделі подвійної кар'єри на практиці.

Взаємодія між спортивною студентською спільнотою України (СССУ), Українською асоціацією футболу (УАФ) та Українською Асоціацією шкільного та університетського футболу (УАШУФ) є класичним прикладом тристороннього державно-громадського партнерства у сфері резервного та масового спорту. Цей механізм чітко відображає вимоги статті 21 закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо обов'язкової кооперації всеукраїнських студентських спілок із профільними спортивними федераціями. СССУ як єдиний офіційний представник України в FISU та EUSA:

- легітимізує змагання студентських футбольних/футзальних ліг до Єдиного календарного плану фізкультурно-спортивних заходів України;
- координує формування збірних команд для участі у Всесвітніх універсіадах, Чемпіонатах світу та Європи серед студентів;
- здійснює організаційний патронат, забезпечує загальну координацію з МОН України та Комітетом з фізичного виховання та спорту.

Громадське об'єднання фізкультурно-спортивного спрямування «Українська асоціація футболу» є організацією зі статусом юридичної особи, що розглядає студентський спорт як важливий етап підготовки професійного резерву та популяризації гри. У взаємодії вона забезпечує арбітраж – надає кваліфікованих суддів та інспекторів для обслуговування матчів студентських ліг; сприяє забезпеченню ліг ігровими м'ячами, екіпуванням, а також надає право проведення фінальних етапів змагань на провідних стадіонах чи базах національних збірних. А також УАФ

інтегрує студентський футбол у загальну систему підготовки тренерів [11].

Ребрендинг та розширення повноважень організації – перехід від Всеукраїнської футбольної асоціації студентів до громадської організації «Українська Асоціація шкільного та університетського футболу» – є знаковим кроком. Це не просто зміна вивіски, а кардинальне розширення стратегічної парадигми – об'єднання шкільного та університетського секторів в межах однієї асоціації, яка ідеально вписується у контекст раніше проаналізованого спільного Наказу МОН та Мінмолодьспорту від 2021 р. про Концепцію розвитку щоденного спорту в закладах освіти.

Зміна назви та структури асоціації посилює її роль як ключового колективного члена Спортивної студентської спілки України (СССУ). Як асоційований член УАФ, організація тепер закриває весь молодіжний непрофесійний футбольний цикл. А саме безпосередньо координує роботу з Комітетом арбітрів УАФ для обслуговування шкільних турнірів, вищих студентських ліг; дозволяє формувати єдину базу даних молодих талантів, які грають у школах, продовжують виступи в університетах, і згодом можуть поповнити професійні клуби [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасний етап розвитку студентського спорту в Україні характеризується глобальною парадигмальною трансформацією. Встановлено, що базовий нормативно-правовий фундамент реформи, закладений Законом України «Про фізичну культуру і спорт» та Концепцією розвитку щоденного спорту, забезпечує перехід від адміністративно-нормативних методів до гнучкої, особистісно-орієнтованої клубної моделі. Трансформація УАШУФ визначено як логічний етап еволюції управління, що дозволив об'єднати шкільний та університетський сектори в єдиний наскрізний цикл. Перспективи подальших наукових розвідок у межах загальної теоретико-методологічної концепції розвитку студентського футболу в Україні доцільно спрямувати на наукове проектування єдиного інтегрованого простору підготовки молодих футболістів під егідою УАШУФ; розробка та експериментальна перевірка інноваційних форматів проведення студентських футбольних ліг тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція розвитку щоденного спорту в закладах освіти : затверджена спільним наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України від 27 жовт. 2021 р. № 1141/4088. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/85327/ (дата звернення: 14.07.2026).
2. Мельник М. Г. Становлення та розвиток студентського спорту України в XXI столітті : дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.01. Львів, 2016. 231 с.

3. Наконечний І. Р., Хіменес Х. Порівняльна характеристика підходів до підготовки футболістів на етапі попередньої базової підготовки в футбольних організаціях Львова. Спортивні ігри. 2023. № 4 (30). С. 24–35. DOI: <https://doi.org/10.15391/si.2023-4.03>
4. Оксьом П., Шумаков О. Проблеми реалізації закону України «Про фізичну культуру і спорт» у закладах вищої освіти України. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. 2024. Т. 181. № 25. С. 219–225.
5. Прима А.А. Вплив учнівського та студентського спорту на професійний спорт: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра за спец 017 Фізична культура і спорт, ОП «Спорт». НУФВСУ. Київ, 2026. 95 с.
6. Про Українську Асоціацію Шкільного та Університетського Футболу. URL: <https://www.uasuf.com.ua/about/> (дата звернення: 15.07.2026).
7. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 груд. 1993 р. № 3808-XII: станом на 13 лип. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 13.07.2026).
8. Рекомендації щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 року. Наказ Міністерства освіти і науки України від « 15»022021 № 193. URL: <https://www.tsatu.edu.ua/fvs/wp-content/uploads/sites/12/nakaz-193.pdf>
9. Семененко В., Русанова О., Домбровський В., Шевельов І., Савченко К., Яременко О. Розвиток студентського спорту в Україні: сучасні тенденції та перспективи. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Вип. 11 (198). 2025. С. 186–189.
10. Семененко В. П., Шевельов І. П., Костюченко В. І., Залойло В. В., Ченчжи Ц. Передумови розвитку студентського спорту в Україні. Фізична освіта і спорт : електрон. наук. журн. 2026. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20471165>
11. Статут Громадської спілки «Українська асоціація футболу» (нова редакція). URL: <https://uaf.ua/storage/documents/01KT4M797Q3Y6GS9DWNQD8SS76.pdf> (дата звернення: 14.07.2026).
12. Теорія і методика викладання футболу : навч.-метод. посіб. / В. М. Костюкевич, О. А. Перепелиця, С. А. Гудима, В. М. Поліщук. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : КНТ, 2017. 294 с.
13. Цьось А., Бергер Ю., Сабіров О. Рівень фізичної активності студентів вищих навчальних закладів. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2015. (3), С. 202–210.

Чос М. В.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY)

Дата першого надходження статті до видання: 11.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 03.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.09.2026

